

Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата зверення 20.09.2017).

3. Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення: ухвалена резолюцією 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_225 (дата зверення 05.05.2017).

4. Звід принципів захисту осіб, підданих затриманню або позбавленню волі у будь-якій формі: ухвалений резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_206 (дата зверення 05.05.2017).

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата зверення 20.09.2017).

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.11.1997 р. № 475/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата зверення 28.09.2017).

7. Проблеми затримання та взяття під варту на досудовому провадженні по кримінальній справі / В.І. Борисов, Н.В. Глинська, В.С. Зеленецький, О.Г. Шило. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2005. 352 с.

Окрушко Тетяна Володимирівна
аспірант кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Законодавець 36 разів у КК України вживає термін «ухилення»: чотири рази у Загальній частині:

1) ч. 5 ст. 52 (*ухилення* від покарання, призначеного вироком суду, має наслідком відповідальність, передбачену статтями 389 та 390 цього Кодексу.);

2) п. 2 примітки до ст. 96³ (злочини, передбачені статтями 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159¹, статтями 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на *ухилення* від передбаченої законом відповідальності.);

3) ч. 2 ст. 96⁵ (перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру зупиняється, якщо її уповноважена особа, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96³ цього Кодексу, переходить від органів досудового слідства та суду з метою *ухилення* від кримінальної відповідальності та її місцезнаходження невідоме. У таких випадках перебіг давності відновлюється з дня встановлення місцезнаходження цієї уповноваженої особи);

4) ч. 4 ст. 97 (у разі *ухилення* неповнолітнього, який вчинив злочин, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи ска-

совуються і він притягується до кримінальної відповідальності).

В Особливій частині КК України таке поняття закріплене 32 рази:

1) ч. 2 ст. 157 (*ухилення* члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин);

2) ч. 1 ст. 164 (поширюється на ч. 2 та примітку, а примітка на ст. 165) – *ухилення* від сплати аліментів на утримання дітей (у статті ведеться мова про злісне *ухилення*);

3) ч. 1 ст. 165 (поширюється на ч. 2 та примітку) – *ухилення* від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків(у статті ведеться мова про злісне *ухилення*);

4) ст. 212 (з поширенням на всі п'ять частин статті) – *ухилення* від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);

5) ст. 212¹ (з поширенням на всі чотири частини та примітку до статті) *Ухилення* від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;

6) ст. 237 «Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення»: *Ухилення* від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов'язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

7) *ухилення* в складах злочинів проти призову та мобілізації – статті 335 «*Ухилення* від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу», 336 «*Ухилення* від призову за мобілізацією», 336¹ «*Ухилення* від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації», 337 «*Ухилення* від військового обліку або спеціальних зборів»;

8) *ухилення* в складах злочинів проти правосуддя – статті 389 «*Ухилення* від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі», 390 «*Ухилення* від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі», 395 «Порушення правил адміністративного нагляду» – самовільне залишення особою місця проживання з метою *ухилення* від адміністративного нагляду, а також неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд у разі звільнення з місць позбавлення волі;

9) Ст. 409 «*Ухилення* від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом».

Як бачимо, будь-якої системності у використанні поняття *ухилення* в чинному КК України не має, що зумовлює цілу низку як теоретичних, так й практичних проблем кримінальної відповідальності за злочини, ознакою складів яких є *ухилення*.

У томі 17 «Кримінальне право» Великої української юридичної енциклопедії цьому питанню приділено певну увагу [1].

Так, Ю.А. Пономаренко визначив поняття *ухилення* від відбування покарання як суспільно небезпечне діяння, яке полягає в умисному уникненні особи, до якої застосоване покарання, від зазнавання обмежень її прав і свобод, що

становлять зміст покарання [1, с. 984].

М.І. Хавронюк визначив поняття ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом як передбачений ст. 409 КК України злочин, який посягає на порядок проходження військової служби. З об'єктивної сторони злочин проявляється у таких формах: самокалічення, симуляція хвороби, підроблення документів, іншого обману, відмови від несення обов'язків військової служби [1, с. 986].

Д.О. Калмиков та М.І. Хавронюк визначають поняття ухилення від призову, військового обліку та мобілізації [1, с. 987-988], М.І. Мельник – ухилення від сплати аліментів як злісного невиконання обов'язків [1, с. 991], О.О. Дудоров – ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) [1, с. 993].

Як бачимо, загальне поняття ухилення в науці кримінального права наразі відсутнє, його визначають лише у сукупності із конкретними злочинами, які полягають у невиконанні певних обов'язків. Думається, однією з причин ухилення як форми правового нігілізму є необмежений доступ до інформації, де обґрунтовуються начебто незаконні такі обов'язки.

У зв'язку із цим слушним є твердження про те, що глобалізація комунікації, що набирає обертів із зростанням можливостей Інтернету, радикально змінює внутрішню структуру і зміст правового простору, спонукає до пошуку нових комунікативних стратегій. Під впливом новітніх досягнень у галузі інформаційно-комунікативних технологій глобалізується власне й сам правовий простір. Відкритість правових систем, збільшення потоків інформації, інтенсифікація обміну інноваційним досвідом між різними у змістовому та структурно-організаційному плані правовими системами забезпечили можливість оновлення цих систем. Адже у взаємодії якісно відмінного формується уявлення про специфіку системи, її актуальність, локалізованість у просторі. Усе це стає інструментом для конституювання нового глобального правового простору [2, с. 300-301].

Викладене засвідчує відсутність на сьогодні комплексних кримінально-правових досліджень питань кримінальної відповідальності за злочини, ознакою складів яких є ухилення, що свідчить про актуальність теми та зумовлює необхідність проведення відповідного комплексного наукового пошуку з обов'язковим визначенням поняття «ухилення».

1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав.наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. 1064 с.: іл.

2. Марченко О.В. Філософія права: навч. посібник. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 304 с.